

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-113>

УДК 338.48:502.131.1:330

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

ECONOMIC TOOLS OF SOCIO-ECOLOGICAL DEVELOPMENT OF TOURISM

Ковалишин Володимир Романович

кандидат економічних наук, доцент,

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7808-3200>**Худоба Оксана Миколаївна**

викладач,

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7411-5786>**Kovalyshyn Volodymyr, Khudoba Oksana**

Lviv State University of Physical Culture after Ivan Boberskyi

Досліджено соціально-екологічний розвиток туризму через призму застосування економічних інструментів, які забезпечують збалансування економічних, соціальних та екологічних пріоритетів. Проаналізовано вплив зростання туристичних потоків на природні ресурси та соціальні аспекти регіонального розвитку. Обґрунтовано застосування бюджетних, податкових, регуляторних і громадських механізмів для інтерналізації екологічних витрат, модернізації туристичної інфраструктури та підвищення участі місцевих громад у розвитку туристичної діяльності. Визначено ключові перешкоди для застосування економічних інструментів, зокрема такі як складність оцінювання туристичних екстерналій, інституційні обмеження та потреба в координації різних груп стейкхолдерів. Доведено, що комплексне застосування економічних інструментів створює передумови для сталого функціонування туристичних дестинацій, підвищує їх соціально-екологічну стійкість і довгострокову конкурентоспроможність.

Ключові слова: соціально-екологічний розвиток, туризм, регіональні відмінності, економічні інструменти, інтерналізація екологічних витрат.

There is investigated socio-ecological development of tourism through the prism of economic instruments designed to balance economic priorities, social needs and environmental constraints. Tourism, as a significant sector of the global economy, exerts growing pressure on natural resources, ecosystems and local communities, while generating important economic benefits. The article analyzes effectiveness of budgetary, fiscal, regulatory and community-based mechanisms in internalizing environmental costs, promoting sustainable infrastructure, fostering local community participation and enhancing social-ecological resilience. Emphasis is placed on such tools as grants, subsidies, environmental taxes, payments for ecosystem services, zoning, certification programs and ecological awareness and information, which jointly influence the behavior of operators of tourist market and tourists. The study identifies key challenges, including the complexity of assessing externalities, institutional limitations, value-based perceptions of local stakeholders, and necessity of negotiating trade-offs among diverse interest groups. It discusses the necessity to adapt economic instruments to rapidly changing socio-environmental contexts. It is demonstrated that an integrated application of these economic instruments creates preconditions for sustainable functioning of tourist destinations, mitigates negative ecological and social impacts and ensures long-term competitiveness of tourist activities. The research further highlights the potential of hybrid approaches combining fiscal incentives, regulatory tools, and community governance to achieve higher efficiency, social equity and ecological protection. The findings underscore importance of designing context-specific economic instruments to facilitate socio-ecological sustainability in tourism and provide strategic recommendations for policymakers, tourism operators and local authorities to guide the tourist sector toward resilient and responsible growth.

Key words: socio-ecological development, tourism, regional differences, economic instruments, internalization of environmental costs.

Постановка проблеми. Комплексна взаємодія економічних інструментів та соціально-екологічних пріоритетів є надзвичайно важливою для гармонійного розвитку туризму, який усе більше впливає на регіональний розвиток та добробут громад, водночас посилюючи свій вплив на навколишнє середовище. Відповідно, збалансування цих елементів вимагає комплексного підходу за якого економічні інструменти повинні сприяти реалізації механізму сталого зростання ринку туристичних послуг, водночас підтримуючи соціально-екологічну стійкість. Соціально-екологічний розвиток туризму спрямований на гармонізацію соціальних потреб, екологічних обмежень та економічних прагнень. Як галузь економіки у глобальному вимірі туризм займає частку близько 10% світового ВВП і залишається важливим фактором економічного зростання для багатьох країн [1]. В останні десятиліття прискорений розвиток туризму посилив тиск на регіональні екосистеми, призвів до збільшення викидів вуглецю та загострив конкуренцію за природні ресурси з іншими галузями економіки. Окрім того, він спричинив певні проблеми соціального характеру, які включають несправедливий розподіл доходів від туристичної діяльності, негативний вплив на місцеву самобутність, історичні традиції та культурну комерціалізацію.

Водночас туризм, будучи галуззю економіки в сфері послуг, має значний потенціал для сприяння сталому розвитку, розширенню можливостей громад та збереженню навколишнього середовища, якщо при цьому він забезпечується відповідними економічними інструментами. У статті розглянуто виклики з якими зустрічається туристична галузь та підкреслюється необхідність її розвитку на соціально-екологічних засадах. Також досліджено взаємодію між економічними інструментами та соціально-екологічними цілями туризму для визначення перспектив його подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням соціально-екологічного розвитку туризму на прикладі різних регіонів України присвячено ряд праць українських вчених та науковців. Зокрема, Габчак Н.Ф. та Габчак С.Є. досліджували можливості застосування соціально-екологічного підходу для впровадження сталого розвитку туризму на прикладі окремих гірських територіальних громад [2]. Гаращук О. та Куценко В. займалися обґрунтуванням розвитку туризму в контексті реалізації екологічних вимог сталого

розвитку та обґрунтували роль туристичної галузі у забезпеченні екологічно безпечного соціального середовища [3]. Паньків Н.Є. проаналізовано соціально-екологічний підхід до розроблення стратегії сталого розвитку туризму територіальних громад з урахуванням ощадливого використання природних ресурсів та мінімізації шкоди для довкілля, а також досліджено можливості забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку туристичних регіонів [4]. Симоненко Л.І. та ін. вивчали соціально-економічні та екологічні аспекти сталого розвитку сільських територій з урахуванням можливості впровадження сільського та екологічного туризму [5].

Застосуванню економічних інструментів для стимулювання різних сфер економічної діяльності присвячено праці Мельник М.І. [6]. Обґрунтування економічних інструментів для реалізації екологічної політики у різних галузях економіки, зокрема в лісовій галузі та природокористуванні, зроблено в працях Синякевича І.М. [7]. Серед наукових праць закордонних вчених можна виділити дослідження Gössling S. та Scott D., які вивчали можливості застосування ринкових механізмів для зменшення екологічного сліду туризму та обґрунтовували необхідність екологічної модернізації розвитку туризму [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас в останні роки, які слідували завершенню пандемії Covid-19 та початку повномасштабних бойових дій, що мали значний вплив на внутрішній та міжнародний туризм в Україні та значною мірою трансформували ринок туристичних послуг, практично відсутні наукові дослідження, які б стосувались застосування економічних інструментів для сприяння розвитку туризму на соціально-екологічних засадах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою, яка вирішувалась в роботі, є аналіз та систематизація економічних інструментів, котрі сприяли б соціально-екологічному розвитку туризму та визначення стратегічних рекомендацій щодо підвищення ефективності туристичної галузі шляхом використання цих інструментів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теорія соціально-екологічних систем пояснює взаємодію та підкреслює взаємопов'язаний характер зв'язків між людською життєдіяльністю та природним середовищем. У цій теорії туристичні дестинації розглядаються як складні адаптивні системи, де економічні інструменти регулюють потоки

ресурсів, капіталів та інформації [9]. Застосування економічних інструментів покликане виправляти цінові викривлення та заохочувати ефективне використання природно-ресурсного потенціалу, а також регулювати відхилення в розвитку туристичної галузі, спричинені зовнішніми ефектами.

Туристичні дестинації функціонують як доволі складна соціально-економічна система, де об'єкти та суб'єкти економічної діяльності (заклади розміщення і харчування, туристичні комплекси, місця розваг тощо) постійно взаємодіють з екологічними ресурсами (ландшафтами, дикою природою, водними ресурсами) та місцевими громадами. Економічні інструменти регулюють поведінку операторів туристичної галузі та туристів, впливаючи на фінансові стимули, перерозподіляючи вигоди та сприяючи інтерналізації екологічних витрат. Класифікацію ключових економічних інструментів для забезпечення соціально-екологічного розвитку туризму, які розглянуто нами в даній статті, представлено таблиці 1.

Застосування державного бюджету для стимулювання розвитку туризму має як сильні, так і слабкі сторони. З одного боку він забезпечує простий механізм акумулювання коштів та не вимагає додаткових витрат на його застосування; з іншого – не завжди забезпечує ефективне використання коштів і недостатньо сприяє підвищенню еколого-економічної ефективності суспільного виробництва [7]. Використання місцевого бюджету для підтримки соціально-екологічного розвитку туризму вбачається ефективним в рамках впровадження регіональних програм, і дозволяє зосередитись на пріоритетних напрямках розвитку економіки регіонів. Кошти в місцевих бюджетах акумулюються за рахунок

цільових надходжень від туристичного збору, а їх обсяги вказують на рівень залучення малого та середнього бізнесу в туристичній сфері та можливості подальшого фінансування регіональних туристичних програм. У таблиці 2 представлено дані щодо надходжень туристичного збору серед більшості областей України.

Приклади успішної підтримки розвитку туристичної галузі із залученням місцевих бюджетів мали місце при реалізації регіональних програм розвитку туризму в окремих областях Карпатського регіону. Зокрема, спираючись на попередній досвід, у Львівській територіальній громаді 10% фінансування Програми розвитку туристичної галузі на 2026-2028 роки планується здійснювати за рахунок туристичного збору зібраного у 2025 р. [11].

Цільові гранти та субсидії можуть спрямовуватися як на розвиток окремих видів туризму, які є перспективними для даного регіону, так і на розроблення та впровадження екологічно чистої туристичної інфраструктури, зокрема будівництво екобудинків, встановлення систем відновлюваної енергії, впровадження водоефективних технологій та зеленого транспорту. Гранти та субсидії стимулюють інноваційний розвиток, сприяють підтримці підприємств малого бізнесу, які найбільш представлені в туристичній сфері, та сприяють зменшенню впливу розвитку туризму на навколишнє середовище. Застосування цільових грантів може ефективно проявитися у розвитку таких видів туризму як рекреаційно-оздоровчий – для підтримки в належному стані та раціонального використання ресурсів мінеральних та термальних вод, бальнеологічних грязей тощо, етнокультурний та гастрономічний – для збереження

Таблиця 1
Економічні інструменти соціально-екологічного розвитку туризму

Бюджетні інструменти	Податкові інструменти	Регуляторно-економічні інструменти	Маркетингові інструменти
Державний та місцевий бюджет	Екологічні податки та екологічні збори	Стандарти та нормативи	Диференційоване ціноутворення
Цільові гранти та субсидії	Пільгове оподаткування та «податкові канікули»	Системи сертифікації та маркування	Екологічна реклама та екологічна інформація
Інвестиції в природоохоронні проекти	Платежі за екосистемні послуги	Зонування та планування землекористування	Поведінкові стимули

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 2

Надходження туристичного збору до бюджетів у 2024 році

Область	Туристичний збір 2024, тис. грн.	Зростання у порівнянні з 2023, %	Туристичний збір 2023, тис. грн.
Київ (місто)	49 182	+62%	30 378
Львівська	47 108	+2,2%	46 085
Івано-Франківська	33 100	+62,2%	20 410
Черкаська	23 530	+9%	21 570
Закарпатська	23 093	+4,2%	22 161
Дніпропетровська	15 960	+21%	13 219
Київська	15 880	+46%	10 860
Одеська	14 520	+68%	8 650
Хмельницька	8 140	+38%	5 910
Полтавська	7 070	+10%	6 410
Вінницька	5 450	+40%	3 900
Чернівецька	4 050	+22%	3 320
Волинська	3 820	+20%	3 180
Житомирська	3 250	+19%	2 740
Рівненська	3 050	+16%	2 630
Тернопільська	1 990	+28%	1 550
Кіровоградська	1 870	+15%	1 630
Запорізька	1 750	-10%	1 940
Сумська	1 670	+39%	1 200
Чернігівська	1 640	+9%	1 500
Миколаївська	1 540	+71%	897
Всього	273 100	22,7%	222 618

Джерело: сформовано авторами на основі [10]

місцевих самобутніх традицій та підтримки закладів, які пропонують автентичну локальну кухню.

Природоохоронні інвестиції забезпечують впровадження в туристичній сфері екологічно безпечних проектів та технологій. Особливо ефективно вони проявляють себе під час облаштування туристичної інфраструктури поблизу чутливих екосистем, зокрема в гірській місцевості. Можуть здійснюватися як за рахунок державних чи місцевих цільових фондів, так і коштів приватних інвесторів. У світовій практиці країн зі значним розвитком туризму часто мають місце інвестиційні проекти засновані на державно-приватному партнерстві.

Екологічні податки та екологічні збори включають застосування фінансових механізмів для діяльності, яка створює негативні екологічні екстерналії. Прикладами ефективних екологічних зборів є вуглецеві податки

на авіаквитки, додаткові збори для туристів в екологічно чутливих районах та збори за забруднення довкілля, що стягуються з операторів туристичного ринку. Окрім отримання доходів, такі податки спрямовані на інтернаціоналізацію екологічних витрат туризму, сприяючи вибору альтернатив з меншим екологічним впливом.

Пільгове оподаткування є одним з найефективніших інструментів сприяння соціально-екологічному розвитку туризму. Воно включає систему знижок або відтермінування платежів з діяльності, яка стимулює розвиток туристичної галузі. Для стимулювання соціально-екологічного розвитку туризму пільгове оподаткування може застосовуватись для забезпечення пріоритету працевлаштування місцевих жителів у туристичній галузі у порівнянні з дешевшою робочою силою з інших країн чи регіонів, впровадження екологічно безпечних технологій та мінімізації відходів

об'єктами, які належать до туристичної сфери тощо. Серед позитивних впливів застосування податкових пільг також можна виділити: повніше використання відходів виробництва і споживання; забезпечення суспільних потреб в туристичних ресурсах меншими обсягами природних ресурсів; стимулювання ефективного відтворення і використання відновлювальних природних ресурсів [7].

Платежі за використання екосистемних послуг передбачають безпосереднє фінансування туристичними операторами або туристами природоохоронних заходів, які зберігають природні активи, від яких вони залежать. Вони включають, зокрема, платежі за збереження лісів, охорону морського середовища, моніторинг дикої природи або збереження водозборів. Такі платежі узгоджують економічні стимули з екологічним управлінням, забезпечуючи гарантії того, що туристи, які отримують користь та задоволення від проведення дозвілля серед здорових екосистем, робили внесок у їх підтримку.

Регуляторно-економічні інструменти поєднують адміністративне регулювання з економічним впливом, спрямовуючи розвиток туризму в межах екологічних обмежень, та одночасно забезпечуючи економічні переваги за належне дотримання вимог.

Програми сертифікації, зокрема такі як Green Globe та Blue Flag базуються на стандартах та нормативних показниках якості навколишнього середовища, енергоефективності, скорочення відходів, екологічної та соціальної відповідальності. Найбільш відомою є міжнародна програма сертифікації Green Globe, яка охоплює різноманітні сфери туристичної діяльності, та може застосовуватись для розвитку різних видів туризму [12]. Програми сертифікації впливають на поведінку ринку гарантуючи туристичним провайдерам репутаційні переваги, підвищений попит з боку екологічно свідомих туристів, а інколи й забезпечують преференційний режим у державних закупівлях або ліцензуванні. Вони користуються довірою споживачів, оскільки, є міжнародними та впізнаваними на глобальному рівні, що особливо важливо для розвитку міжнародного туризму, де споживач одним з критеріїв відвідання регіону чи вибору туристичної дестинації визначає наявність сертифікату та відповідного маркування.

Зонування та планування розвитку територій регулює просторовий розвиток для захисту

екологічно чутливих територій та забезпечення сталого землекористування. Економічні вигоди застосування цього інструменту виникають завдяки підтримці екосистемних послуг, зменшенню ризику від деградації навколишнього середовища та збереженню привабливості туристичних дестинацій. Даний інструмент може включати обмеження забудови, створення та підтримання природоохоронних територій або буферних зон навколо середовищ існування.

Маркетингові інструменти впливають на поведінку учасників ринку туристичних послуг, регулюють туристичний попит та сприяють кращому донесенню відповідної інформації до споживача.

Зокрема, диференційоване ціноутворення передбачає встановлення різних цін на подібні туристичні продукти в залежності від попиту та пропозиції, а також може застосовуватись для визначення цін з урахуванням регіональних соціально-екологічних відмінностей. Добре поєднується із зонуванням і плануванням розвитку територій. Вищі ціни мають місце в туристичному сегменті, який позиціонує себе як ексклюзивний, а також на туристичних територіях та об'єктах, які доступні для невеликого кола осіб. Водночас масовий туристичний сегмент та доступність туристичних дестинацій для широкого кола передбачають застосування знижених цін.

Застосування екологічної реклами покликане донести до споживача туристичних послуг інформацію щодо екологічних параметрів продукції та послуг. Цей інструмент дозволяє створити позитивний імідж туроператорам та суб'єктам господарювання зайнятим в туристичній сфері, які впроваджують екологічно безпечні технології, орієнтовані на підтримку розвитку місцевих громад, мінімізують негативний вплив на довкілля у процесі господарської діяльності. Даний інструмент є одним з найпростіших в застосуванні, водночас потребує належного підґрунтя для можливості її впровадження. Кошти для застосування екологічної реклами можна акумулювати з коштів закладених на реалізацію регіональних програм розвитку туристичної галузі або за рахунок коштів приватних інвесторів. У таблиці 3 представлено узагальнену структуру витрат регіональних програм розвитку туризму в Україні.

Незважаючи на суттєві переваги, проблемними моментами застосування окремих

Таблиця 3

Структура витрат регіональних програм розвитку туризму (середні значення)

Напрямок фінансування	Частка у бюджеті програми, %
Інформаційне забезпечення та реклама	53
Розвиток інфраструктури	8,4
Підготовка кадрів	3,2
Інші напрями	35,4

Джерело: сформовано авторами на основі [13]

економічних інструментів для стимулювання соціально-екологічного розвитку туризму є:

- вимірювання соціальних та екологічних екстерналій з урахуванням ускладненої оцінки екосистемних послуг;
- слабе правозастосування та недостатній інституційний потенціал, який не завжди забезпечує належну ефективність;
- сприйняття місцевими громадами – застосування економічних інструментів може не відповідати цінностям громад та існуючим культурним нормам;
- необхідність пошуку економічних компромісів між різними групами стейхолдерів.

Відповідно для ефективного застосування економічних інструментів необхідно:

- зміцнити інституційний потенціал для адміністрування та моніторингу економічних інструментів;
- розробити екологічні рамкові умови для планування розвитку туризму;
- сприяти кооперації та спільному прийняттю рішень між відповідальними урядовими установами, операторами туристичного ринку та громадами;
- впроваджувати цифрові технології (розумні дозволи, системи відстеження викидів вуглецю) для підвищення ефективності розвитку туризму на соціально-екологічних засадах;
- стимулювати участь приватного сектору за допомогою цільових фінансових програм.

Висновки. Аналіз застосування економічних інструментів дозволив зробити наступні висновки:

- вони сприяють підвищенню соціально-екологічної стійкості, забезпечуючи баланс між екологічними пріоритетами та соціальним розвитком громад;

- є різноманітними, гнучкими та добре поєднуваними в залежності від умов та специфіки розвитку окремого регіону;

- застосування фіскальних інструментів потребує суттєвого державного втручання та підтримки;

- маркетингові інструменти генерують найвищу соціальну віддачу, оскільки мають чітко виражене цільове спрямування, та сприяють раціональному використанню природних ресурсів.

Соціально-екологічний розвиток туризму потребує впровадження комплексних стратегій за допомогою добре обґрунтованих економічних інструментів. Ці інструменти покликані спрямовувати зусилля зацікавлених сторін в напрямку забезпечення сталого розвитку, справедливого розподілу туристичних вигод та збереження природних туристичних ресурсів для майбутніх поколінь. Ефективність застосування інструментів може залежати від національної та регіональної економічної та екологічної політики та пріоритетів. Незважаючи на окремі труднощі в застосуванні, економічні інструменти забезпечують ефективний механізм для соціально-екологічного розвитку туризму. Найбільший позитивний ефект, на нашу думку, можна одержати від застосування гібридних підходів, які поєднують, наприклад, інструменти пільгового оподаткування, субсидування та впровадження програм стандартизації та сертифікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. World Travel & Tourism Council. (2023). Travel & Tourism Economic Impact 2023. веб-сайт. URL: <http://www.asiaworld-travel.org/economic-impact.html> (дата звернення 28.11.2025)
2. Габчак Н. Ф., Габчак С. Є. Аналіз туристичної привабливості Полянської територіальної громади Закарпатської області. *Економіка та суспільство*. № 65, 2024. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-27>

3. Гарашук О. Куценко В. Формування тренда еколого-безпечного соціального середовища – важливої складової сталого розвитку (на прикладі туризму). *Вісник економіки*. № 2. 2021. С. 26-38. <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.02.026>
4. Симоненко Л. І, Іванюк О. В., Плотнікова М. Ф. Сталий розвиток сільських територій у сучасних умовах: соціально-економічний й екологічний аспекти. *Український економічний часопис*. № 4. 2024. С. 60–64. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-11>
5. Паньків Н. Є. Соціально-екологічний підхід до розроблення стратегії сталого розвитку туризму територіальних громад. *Науковий вісник НЛТУ України*. № 30(3), 2020. С. 71-76. <https://doi.org/10.36930/40300312>
6. Мельник М. І., Мединська Т. В., Мельник В. А. Організаційно-економічні інструменти стимулювання розвитку підприємницького сектору: регіональний та локальний виміри. *Трансформаційна економіка*. № 3 (08), 2024. С. 72-78. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-8-10>
7. Синякевич І.М. Екологічна політика: Стратегія подолання глобальних екологічних загроз. Львів : ЗУКЦ. 2011. 332 с.
8. Gössling S., Scott D. (2025). Tourist demand and destination development under climate change: complexities and perspectives. *Journal of Sustainable Tourism*, pp. 1-31. <https://doi.org/10.1080/09669582.2025.2543953>
9. Ostrom E. A General Framework for Analyzing Sustainability of Social-Ecological Systems. *Science*. 2009. Vol. 325, Issue 5939, pp. 419-422. DOI: 10.1126/science.1172133
10. До бюджету громад у 2024 році надійшло майже 273 млн. грн. туристичного збору. Державне агентство розвитку туризму України. веб-сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/do-byudzhetu-gromad-u-2024-roci-nadiyshlo-mayzhe-273-mln-grn-turistichnogo-zboru> (дата звернення 28.11.2025)
11. Депутати підтримали Програму розвитку туристичної галузі Львівської громади на 2026-2028 роки. Інформаційний портал Львівської міської ради. веб-сайт. URL: <https://lvivrada.gov.ua/deputaty-pidtrymaly-programu-rozvytku-turystychnoyi-galuzi-lvivskoyi-gromady-na-2026-2028-roky/> (дата звернення 19.12.2025)
12. The Global leader in Sustainable Tourism Certification. Website of Green Globe. веб-сайт. URL: <https://www.greenglobe.com/green-globe-certification> (дата звернення 19.12.2025)
13. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с.

REFERENCES:

1. World Travel & Tourism Council. (2023). Travel & Tourism Economic Impact 2023. WTTC. Available at: <http://www.asiaworld-travel.org/economic-impact.html> (accessed November 28, 2025)
2. Habchak N. F, Habchak S. Ye. (2024). Analiz turystychnoyi pryvabylosti Polyanskoyi terytorialnoyi hromady Zakarpatskoyi oblasti [Analysis of the tourist attractiveness of the Polyansk territorial community of the Transcarpathian region]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vol. 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-27> (in Ukrainian)
3. Harashchuk O. Kutsenko V. (2021). Formuvannya trenda ekoloho-bezpechnoho sotsialnoho seredovishcha – vazhlyvoyi skladovoyi staloho rozvytku (na prykladi turyzmu) [Formation of the trend of an ecologically safe social environment - an important component of sustainable development (on the example of tourism)]. *Visnyk ekonomiky*. Vol. 2, pp. 26-38. <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.02.026> (in Ukrainian)
4. Symonenko L. I., Ivanyuk O. V., Plotnikova M. F. (2024). Stalyy rozvytok silskykh terytoriy u suchasnykh umovakh: sotsialno-ekonomichnyy y ekolohichnyy aspekty [Sustainable development of rural areas in modern conditions: socio-economic and environmental aspects]. *Ukrayinskyy ekonomichnyy chasopys*. Vol. 4, pp. 60–64. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-11> (in Ukrainian)
5. Pankiv N. Ye. (2020). Sotsialno-ekolohichnyy pidkhid do rozroblennya stratehiyi staloho rozvytku turyzmu terytorialnykh hromad [Socio-ecological approach to developing a strategy for sustainable tourism development of territorial communities]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny*. Vol. 30(3). pp. 71-76. <https://doi.org/10.36930/40300312> (in Ukrainian)
6. Melnyk M. I., Medynska T. V., Melnyk V. A. (2024). Orhanizatsiyno-ekonomichni instrumenty stymulyuvannya rozvytku pidpryyemnytskoho sektoru: rehionalnyy ta lokalnyy vymiry [Organizational and economic instruments for stimulating the development of the business sector: regional and local dimensions]. *Transformatsiyna ekonomika*. Vol. 3 (08), pp. 72-78. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-8-10> (in Ukrainian)
7. Synyakevych I.M. (2011). Ekolohichna polityka: Stratehiya podolannya hlobalnykh ekolohichnykh zahroz [Environmental policy: Strategy for overcoming global environmental threats]. Lviv: ZUKTS. 332 p. (in Ukrainian)
8. Gössling S., Scott D. (2025). Tourist demand and destination development under climate change: complexities and perspectives. *Journal of Sustainable Tourism*, pp. 1-31. <https://doi.org/10.1080/09669582.2025.2543953>

9. Ostrom E. A. (2009). General Framework for Analyzing Sustainability of Social-Ecological Systems. *Science*. Vol 325, Issue 5939, pp. 419-422. DOI:10.1126/science.1172133
10. Do byudzhetu hromad u 2024 rotsi nadiyshlo mayzhe 273 mln. hrn. turystychnoho zboru [Almost UAH 273 million in tourist fees was received by the community budget in 2024. State Agency for Tourism Development of Ukraine]. Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrayiny. Available at: <https://www.tourism.gov.ua/blog/do-byudzhetu-gromad-u-2024-roci-nadiyshlo-mayzhe-273-mln-grn-turistichnogo-zboru> (accessed November 28, 2025)
11. Deputaty pidtrymaly Prohramu rozvytku turystychnoyi haluzi Lvivskoyi hromady na 2026-2028 roky [Deputies supported the Lviv Community Tourism Development Program for 2026-2028]. Informatsiynyy portal Lvivskoyi miskoyi rady. Available at: <https://lvivrada.gov.ua/deputaty-pidtrymaly-programu-rozvytku-turystychnoyi-galuzi-lvivskoyi-gromady-na-2026-2028-roky/> (accessed December 19, 2025)
12. The Global leader in Sustainable Tourism Certification. Green Globe. Available at: <https://www.greenglobe.com/green-globe-certification> (accessed December 19, 2025)
13. Melnychenko O. A., Shvedun V. O. (2017). Osoblyvosti rozvytku industriyi turyzmu v Ukrayini: monohrafiya [Peculiarities of the development of the tourism industry in Ukraine: monograph]. Kharkiv: Vyd-vo NUTSZU. 153 p. (in Ukrainian)